

Людмила ДОВГАНЬ

кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет, Ірпінь, Україна,

l_dovgan@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-6653-4692

Марія РІППА

кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет, Ірпінь, Україна,

ripa_mary@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-2781-2642

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Вступ. Одним із важливих завдань в умовах повномасштабної війни в Україні є забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, яка є складовою фінансової безпеки держави і впливає на її стан та забезпечення функціонування національної економіки в умовах воєнного стану. У післявоєнному відновленні економіки України нагальним стане питання відпрацювання практичних завдань, пов'язаних з дослідженням рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, оскільки стабільність їх фінансової діяльності становить основу стабільності усіх макроекономічних показників розвитку держави.

Мета – запропонувати методику та інструментарій проведення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства і розробити структурно-логічну схему визначення аналітики безпекових показників.

Результати. Проаналізовано теоретичні засади визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Виокремлено групу індикаторів для проведення оцінки фінансової безпеки, яка охоплює бюджетний, кредитний, фондовий, банківський, інвестиційний, грошовий, фінансово-технологічний і страховий блоки. Запропоновано структурно-логічну схему проведення оцінки рівня фінансової безпеки в такому порядку: аналіз складової економічної безпеки підприємства, моніторинг поточного фінансового стану підприємства, оцінка рівня фінансової безпеки з використанням інтегральних показників, методу експрес-аналізу. Систематизовано індикатори фінансового блоку для визначення рівня фінансової безпеки підприємства та розроблено методику їх розрахунку за фінансовою звітністю підприємства. Внесено пропозиції щодо удосконалення методу балів під час проведення експрес-аналізу.

Висновки. В роботі досліджено традиційні і нетрадиційні методи оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, наведена практика використання методу експрес-аналізу оцінки рівня фінансової безпеки підприємства з використанням ме-

тоту балів, “золотого правила” фінансування, запасу фінансової безпеки (стійкості). Запропоновано методу визначення інтегральних показників із використанням фінансової звітності для оцінки рівня фінансової безпеки підприємств.

Ключові слова: фінансова безпека суб'єкта господарювання, оцінка рівня фінансової безпеки, традиційні методи, нетрадиційні методи, індикатори фінансової безпеки, критерії фінансової безпеки.

Рис.: 2, табл.: 2, бібл.: 12.

Lyudmila DOVHAN

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., State Tax University, Irpin, Ukraine, l_dovgan@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6653-4692

Maria RIPPA

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., State Tax University, Irpin, Ukraine, rippa_mary@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2781-2642

THEORY AND PRACTICE OF ASSESSMENT OF THE FINANCIAL SECURITY LEVEL OF BUSINESS STRUCTURES

Introduction. One of the important tasks in the conditions of a full-scale war of the Russian Federation against Ukraine is to ensure the financial security of business entities, which is a component of the financial security of the state and to a large extent affects its condition and ensuring the functioning of the national economy in the circumstances of martial law. In the post-war recovery of the economy of Ukraine, the issue of working out practical tasks related to the study of the level of financial security of enterprises will become urgent, since the stability of their financial activity is the basis of the sufficiency of all macroeconomic indicators of the development of any country. The paper analyzes the theoretical principles of determining the level of financial security of business entities, selects a group of indicators for assessing financial security, which includes budgetary, credit, fund, banking, investment, monetary, financial-technological, and insurance blocks. It is proposed to add to the group of indicators a financial block, which is the basis for assessing the level of financial security of the enterprise, and defined components of the financial block.

The purpose of the article is to propose a methodology and toolkit for assessing the level of financial security of an enterprise and to develop a structural and logical scheme for determining the analysis of security indicators.

Results. A structural and logical scheme for assessing the level of financial security is proposed in the following order: analysis of the economic security component of the enterprise, monitoring of the current financial state of the enterprise, assessment of the level of financial security using integral indicators, the express analysis method. The indicators of the financial block for determining the level of financial security of the enterprise and the method of their calculation according to the financial statements of the enterprise have been systematized. The main integral indicators are highlighted and the method of their determination based on financial statements for assessing the level of financial security of the enterprise is proposed. Proposals were made to improve the scoring method when conducting express analysis.

Conclusions. The paper examines traditional and non-traditional methods of assessing the level of financial security of economic entities, the practice of using the method of express

analysis of assessing the level of financial security of an enterprise using the method of points, the golden rule of financing, and the margin of financial security (stability) is given. Method of determining integral indicators is offered using financial reporting to assess the level of financial security of enterprises.

Keywords: *financial security of the business entity, assessment of the level of financial security, traditional methods, non-traditional methods, indicators of financial security, financial security criteria.*

JEL Classification: M21, G32.

Постановка проблеми. В умовах післявоєнного відновлення економіки України нагальним постає питання відпрацювання практичних завдань, пов'язаних з дослідженням підвищення рівня фінансової безпеки підприємств. Моніторинг фінансової безпеки суб'єктів господарювання посідає головне місце у визначенні економічної безпеки держави в цілому, оскільки стабільність фінансової діяльності підприємств становить основу стабільності усіх макро-економічних показників розвитку держави.

Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання в Україні зросло – з 1 млн 351 тис. од. у 2020 р. до 1 млн 437 тис. од. на початок 2022 р. Водночас, на найбільш бюджетоутворюючі види економічної діяльності припадало 40,6% суб'єктів господарювання, до яких належать промисловість, торгівля, сільське господарство, будівництво, транспорт [1, с. 23–25]. Війна внесла негативні корективи в економічний розвиток країни і її фінансову стабільність. Тому зростає актуальність і необхідність дослідження рівня фінансової безпеки підприємств та відпрацювання дієвих механізмів їх відновлення у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній і вітчизняній економічній літературі достатньо уваги приділено висвітленню постулатів теорії і практики визначення алгоритмів оцінки фінансової безпеки діяльності підприємств. Разом з

тим, автори, які займалися дослідженням цих питань, а саме: О. Ареф'єва [2], Т. Кузенко [3], Л. Матвійчук [4], Н. Сабліна [5], Н. Ситник [6], А. Єпіфанов [7], Ю. Хижняк [8], Во Фуонг Май Ле [9], Джері Лян [10], Ву Гуаньсюн [11], мають свої підходи і методичні інструменти для оцінювання рівня безпеки в підприємницьких структурах. З огляду на це, виникає необхідність систематизації й узагальнення запропонованих підходів з подальшою ілюстрацією системи фінансової безпеки у фінансовій діяльності суб'єктів господарювання.

На основі наукової систематизації й узагальнення різноманітних методів розрахунку рівня фінансової безпеки підприємства доцільно розробити методику, на основі якої можна було б оцінити рівень фінансових загроз, які виникають, насамперед, внаслідок втрати платоспроможності, фінансової стійкості, низької прибутковості чи загрози банкрутства підприємства.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методики та інструментарію проведення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства і розробці структурно-логічної схеми визначення аналітики безпекових показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання розглянемо запропоновані різними авторами підходи до визначення рівня фінансової безпеки в підприємницьких структурах і набір методичного інструментарію

для цього з метою подальшого узагальнення і систематизації алгоритму й методики оцінки. У зарубіжній і вітчизняній практиці існує доволі велика кількість показників, за допомогою яких можна здійснити фінансову діагностику підприємства за фінансовою звітністю і виявити реальний стан фінансової безпеки [3, с. 350]; [4, с. 112]; [5, с. 329]; [6, с. 67]; [7, с. 83]. Водночас більшість науковців зосереджують свою увагу на окремій системі показників.

Л. О. Матвійчук виокремлює групу індикаторів для визначення рівня фінансової безпеки підприємства, а саме такі блоки: бюджетний, кредитний, фондівий, банківський, інвестиційний, грошовий, фінансово-технологічний, страховий [4, с. 109–114]. В кожному блоці наведено низку показників, на основі яких порівнюється відповідність розрахованого показника нормативному значенню. Вважаємо, що серед системи індикаторів, різних за напрямом дослідження, відсутній головний блок, той, який відповідає безпосередньо за стан фінансів на підприємстві – це фінансовий блок. Він є основним, який дає характеристику саме стану фінансів на підприємстві, тоді як інші блоки тільки доповнюють цю характеристику.

Фінансовий блок охоплює показники майнового стану, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості, ділової активності. В більшості зарубіжних і вітчизняних наукових праць, присвячених фінансовій безпеці підприємницьких структур, використовують саме цю групу показників, оскільки вони відображають стан фінансів підприємства [7, с. 82–85].

Слід зауважити, що перелік показників для оцінювання фінансового стану підприємства доволі великий, що робить діагностику фінансового блоку трудомісткістю, зважаючи ще й на інші сектори проведення оцінки рівня фінансової безпеки. З огляду на це, під час дослідження були вибрані

найвагоміші показники фінансового блоку за вказаними напрямками, а також запропонована методика їх розрахунку з використанням фінансової звітності (форми № 1 “Баланс” та форми № 2 “Звіт про фінансові результати”) та їх нормативно достатнє значення (рис. 1).

Наступним кроком є розробка структурно-логічної схеми визначення рівня фінансової безпеки підприємства, в якій було б відображено комплексність, повноту і послідовність етапів оцінювання (рис. 2).

Першим таким етапом слід вважати вибір методів оцінки рівня фінансової безпеки [2, с. 98–103]. Методи оцінки умовно можна поділити на традиційні, які базуються на діагностиці фінансового стану підприємства, і нетрадиційні, які передбачають бюджетний, кредитний, фондівий, банківський, інвестиційний, грошовий, фінансово-технологічний, страховий блоки аналізу.

У нетрадиційних методах визначення рівня фінансової безпеки теж використовують показники, які характеризують стан бюджетної, кредитної, інвестиційної, грошової політики підприємства, що будуть розглянуті нижче.

Продовжуючи дослідження традиційних методів оцінки фінансової безпеки підприємства, слід зазначити, що в більшості праць науковців (А. О. Єпіфанов [1, с. 51], Т. Б. Кузенко [3, с. 349], Н. В. Сабліна [5, с. 329], Н. С. Ситник [6, с. 68], Л. О. Матвійчук [4, с. 113]), крім показників фінансового блоку, велика увага приділена інтегральним показникам прогнозування банкрутства. Зауважимо, що серед значної кількості інтегральних показників необхідно виокремлювати ті, які враховують особливості вітчизняної економіки, а моделі прогнозування банкрутства побудовані для підприємств України.

Важливим є те, що автори описують відомі моделі діагностики банкрутства без

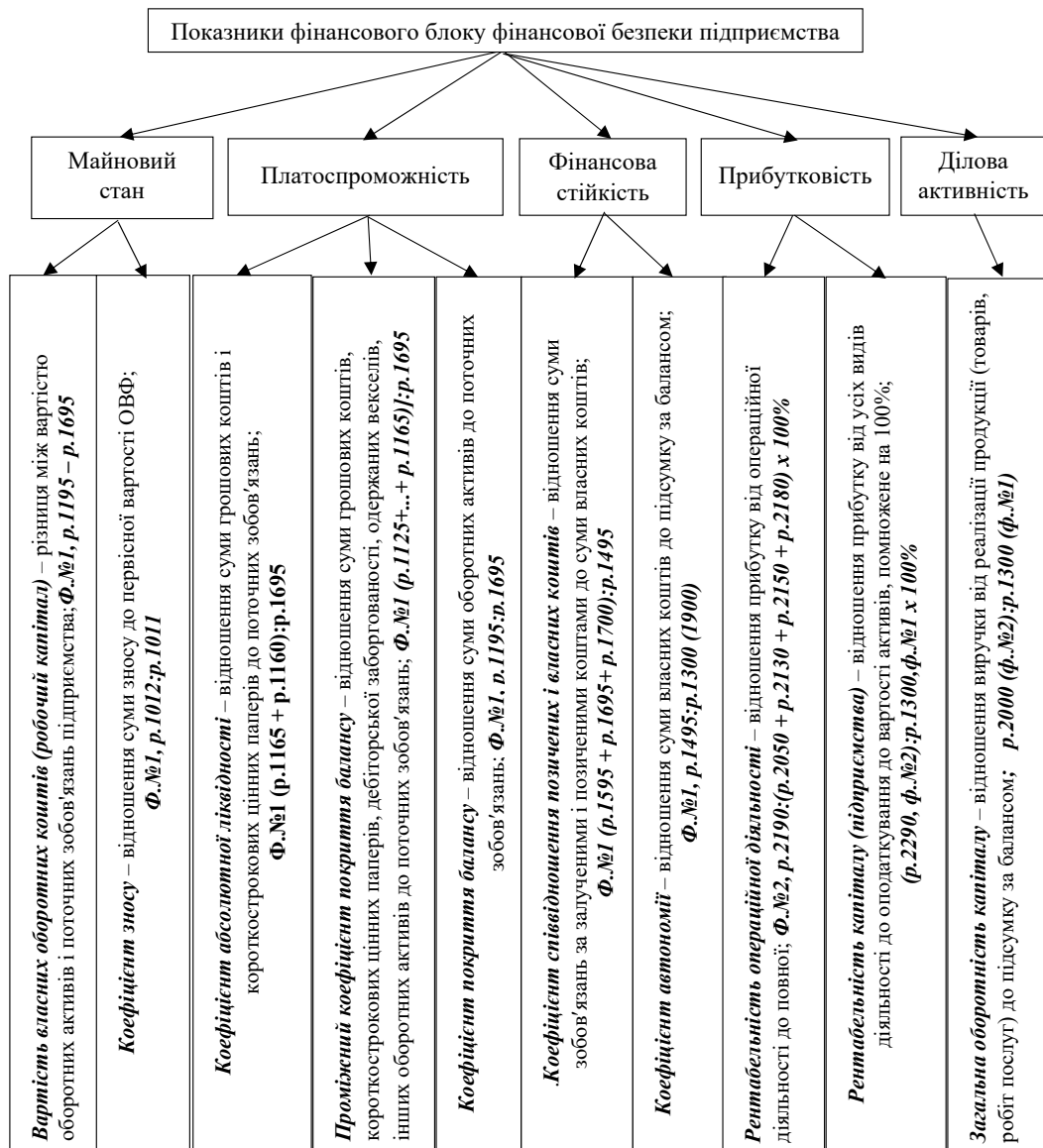

Рис.1. Методика розрахунку показників фінансового блоку для визначення рівня фінансової безпеки підприємства*

* Побудовано авторами.

наведення алгоритму їх розрахунку з використанням фінансової звітності [7, с. 51–54]. Тому виникає необхідність розробити методику визначення рівня фінансової безпеки підприємств на основі використання найуживаніших у практичній площині моде-

лей прогнозування банкрутства з використанням фінансової звітності.

Наведемо приклади застосування методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі інтегральних показників прогнозування банкрутства.

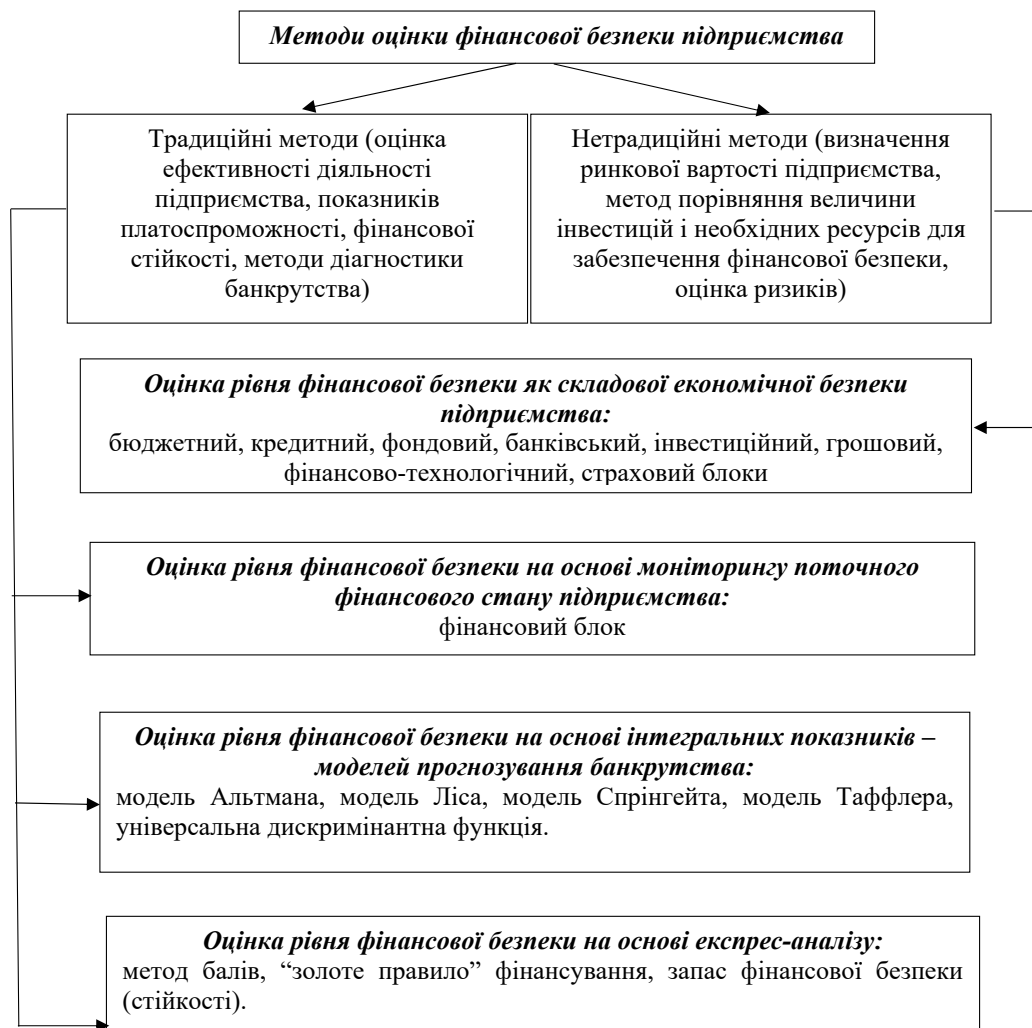

Рис.2. Структурно-логічна схема проведення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства*

* Побудовано авторами.

1. Модель Альтмана: $Z=0,717X1 + 0,847X2 + 3,107X3 + 0,42X4 + 0,998X5$.

Мінімальне допустиме значення: $z = 1,23$;

$X1$ – ліквідність (робочий капітал/активи); Ф.№1 (р.1195 - р.1695):р.1900;

$X2$ – прибутковість (чистий прибуток/активи); Ф.№2, р.2350:ф.№1, р.1900;

$X3$ – рентабельність (прибуток до сплати податків і процентів/активи); Ф.№2, р.2190: ф.№1, р.1900;

$X4$ – фінансова стійкість (власний капітал/заборгованість); Ф.№1, р.1495: (р.1595 + р.1695+р.1700);

$X5$ – оборотність (виручка/оборотні активи); Ф.№2, р.2000:ф.№1, р.1195;

2. Модель Ліса: $Z=0,063X1 + 0,042X2 + 0,057X3 + 0,001X4$.

Мінімальне допустиме значення: $z = 0,037$;

$X1$ – ліквідність (робочий капітал/ активи); Ф.№1 (р.1195 - р.1695):р.1900;

$X2$ – прибутковість (прибуток до сплати податків і відсотків/ операційні активи); Ф.№2, р.2190:ф.№1 (р.1300 – р.1005 – р.1015 – р.1030 – р.1035 – р.1160);

$X3$ – нерозподілений прибуток (резерви/ операційні активи); Ф.№1 (р.1415 + р.1420):(р.1300 – р.1005 – р.1015 – р.1030 – р.1035 – р.1160);

$X4$ – фінансовий важіль (власний капітал/ заборгованість); Ф.№1, р.1495: (р.1595 + р.1695 + р.1700).

3. Модель Спрінгейта: $Z = 1,03X1 + 3,07X2 + 0,66X3 + 0,4X4$.

Мінімальне допустиме значення: $z = 0,862$;

$X1$ – ліквідність (робочий капітал/ активи); Ф.№1 (р.1195 - р.1695): р.1900;

$X2$ – прибуток до сплати податків і відсотків/ активи; Ф.№2, р.2190: ф.№1, р.1900;

$X3$ – прибуток до сплати податків/ короткострокова заборгованість; Ф.№2, р.2290:ф.№1, р.1695;

$X4$ – виручка/активи; Ф.№2, р.2000:ф.№1, р.1900.

4. Модель Таффлера: $Z = 0,03X1 + 0,13X2 + 0,18X3 + 0,16X4$.

Мінімальне допустиме значення: якщо $z > 0,3$ – господарюючий суб'єкт має хороші довгострокові перспективи;

якщо $z < 0,2$ – існує ймовірність банкрутства;

$X1$ – відношення прибутку від реалізації продукції, робіт, послуг до короткострокових оборотних коштів;

Ф.№2, р.2190:ф.№1, р.1195;

$X2$ – відношення оборотних активів до сумарних зобов'язань; Ф.№1, р.1195: (р.1595 + р.1695 + р.1700);

$X3$ – відношення короткострокових зобов'язань до сумарних активів; Ф.№1, р.1695:р.1900;

$X4$ – відношення виторгу від реалізації продукції, робіт, послуг до сумарних активів; Ф.№2, р.2000:ф.№1, р.1900.

5. Універсальна дискримінантна функція: $Z = 1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 + 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6$.

Мінімальне допустиме значення: $Z > 2$ – підприємство фінансово стійке і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ – фінансова стійкість підприємства порушена, але за умови антикризового управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом;

$X1$ – cash-flow/зобов'язання; Ф.№2, р.2350:ф.№1 (р.1595+р.1695+р.1700);

$X2$ – активи/зобов'язання; Ф.№1, р.1900: (р.1595+р.1695+р.1700);

$X3$ – прибуток/активи; Ф.№2, р.2290: ф.№1, р.1900;

$X4$ – прибуток/виручка; Ф.№2, р.2190:р.2000;

$X5$ – виробничі запаси/виручка; Ф.№1 (р.1100+р.1110): ф.№2, р.2000;

$X6$ – виручка/активи; Ф.№2, р.2000:ф.№1, р.1900.

6. Дискримінантна функція із шістьма невідомими Міністерства фінансів для вітчизняних підприємств: $Z=1,04X1 + 0,75X2 + 0,15X3 + 0,42X4 + 1,8X5 - 0,06X6 - 2,16$.

Мінімальне допустиме значення: $Z \leq 0,55$ – фінансовий стан підприємства є незадовільним;

$-0,55 \leq Z \leq 0,55$ – однозначних висновків зробити неможливо, необхідний додатковий експертний аналіз;

$Z > 0,55$ – фінансовий стан підприємства задовільний;

$X1$ – коефіцієнт покриття; Ф.№1, р.1195:р.1695;

$X2$ – коефіцієнт автономії; Ф.№1, р.1495: р.1900;

$X3$ – коефіцієнт оборотності активів; Ф.№2, р.2000: ф.№1, р.1195;

$X4$ – коефіцієнт рентабельності операційного продажу за Cash-flow1; Ф.№2, р.2190: (р.2050 + р.2130 + р.2150 + р.2180);

$X5$ – коефіцієнт рентабельності активів за Cash-flow2; Ф.№2, р.2290:ф.№1, р.1900;

$X6$ – коефіцієнт оборотності позикового капіталу; Ф.№2, р.2000:ф.№1, (р.1595 + р.1695 + р.1700).

Наступний сегмент показників з використанням традиційних методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємницьких структур – це експрес-аналіз [3, с. 351; 5, с. 328]. Цей метод є доволі популярним на практиці, оскільки швидко може відповісти на питання щодо виконання правил фінансування, запасу фінансової безпеки підприємства, а також визначити їх клас фінансової безпеки. В статті запропонована методика розрахунку показників експрес-аналізу. Як було зазначено вище, експрес-аналіз складається із трьох підходів:

- 1) перевірка правил фінансування підприємства, зокрема “золотого правила” фінансування;
- 2) визначення запасу фінансової стійкості підприємства;
- 3) використання методу балів, який визначає клас рівня фінансової безпеки підприємства.

Фінансова рівновага підприємства безпосередньо впливає на результат фінансової безпеки, оскільки дотримання вимог узгодження строків мобілізації фінансових ресурсів зі строками їх інвестування в реальні чи фінансові інвестиції забезпечить підприємству ліквідність і платоспромож-

ність. Виконання “золотого правила” фінансування підтверджують такі нерівності:

$$1) \frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}} \leq 1;$$

Довгострокові активи – ф.№1, р.1095;
Довгострокові пасиви – ф.№1, р.1495 + р.1595

$$2) \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткострокові пасиви}} \geq 1;$$

Короткострокові активи – ф.№1, р.1195;
Короткострокові пасиви – ф.№1, р.1695

Наступним сегментом експрес-аналізу є визначення наявності та величини запасу фінансової стійкості (Stockoffinancialstability). За допомогою цього показника можна оцінити рівень фінансової безпеки підприємства через характеристику ступеня захищеності основної діяльності підприємства на певний момент і яким можна скористатися у випадку форс-мажорних обставин. Запас фінансової стійкості (SFS) оцінюють за допомогою порогу рентабельності, зони безпеки, показників операційного, фінансового, операційно-фінансового левереджу.

Методику визначення зони безпеки проводять у такій послідовності.

1-й етап. Розраховуємо валовий прибуток (валову маржу, маржинальний прибуток) як різницю між обсягами реалізованої продукції і обсягами змінних витрат:

$$ВП = ПП - ЗВ;$$

ВП (ф.№2, р.2090) = ф.№2, р.2000 - р.2050,
де ВП — валовий прибуток;

ПП – обсяг реалізованої продукції;

ЗВ – обсяг змінних витрат.

2-й етап. Розраховуємо коефіцієнт валового прибутку (КВП):

$$КВП = \frac{ВП}{ПП} \times 100\%.$$

3-й етап. Розраховуємо поріг рентабельності (точка беззбитковості, критичний обсяг реалізації), тобто такий обсяг реалі-

зованої продукції, за якого всі витрати покриваються, немає ні збитків, ні прибутків.

$$PP = PB : \%KBП \times 100\%;$$

$$PB = \text{ф.№2, р.2090} - \text{р.2190},$$

де PP — поріг рентабельності;

PB — обсяг постійних витрат.

Високий поріг рентабельності призводить до труднощів його перевищення, оскільки з низькою межею рентабельності легше відмовитися від високої ціни реалізації та перенести зменшення попиту.

4-й етап. Розраховуємо запас фінансової міцності (ЗФМ). Це сума, на яку підприємство може знизити обсяг реалізації до моменту потрапляння в зону збитків:

$$ЗФМ = PP - PP.$$

Якщо запас фінансової міцності відобразити у відсотках, то отримаємо коефіцієнт запасу міцності (Factor of Safety Ratio):

$$КЗФМ = (PP - PP) : PP \times 100\%.$$

Коефіцієнт запасу міцності показує, на скільки відсотків підприємство може знизити обсяг реалізації до настання точки беззбитковості, а потім і збитків. Високий коефіцієнт запасу фінансової міцності забезпечує підприємству фінансову стійкість.

Завершується дослідження запасу фінансової стійкості (SFS) підприємства розрахунком показників операційного, фінансового та операційно-фінансового левереджу (важіля).

Оскільки операційний левередж впливає на прибуток до сплати відсотків та податків, то економічний зміст цього показника полягає у потенційній можливості впливати на темпи зміни операційного прибутку за допомогою зміни обсягів і структури постійних і змінних операційних витрат, а саме:

$$T_{оп} = T_{вр} \times РОЛ,$$

де $T_{оп}$ — темп зміни операційного прибутку;

$T_{вр}$ — темп зміни виручки від реалізації;

$РОЛ$ — рівень операційного левереджу.

$РОЛ$ = Операційний прибуток (виручка від реалізації – змінні витрати);

$$РОЛ = \text{ф.№2, (р.2000-р.2050)} : 2190.$$

Фінансовий левередж показує, як зміна прибутку до сплати відсотків та податків вплине на зміну чистого прибутку. Інакше кажучи, фінансовий левередж засвідчує можливість потенційного впливу на темпи зміни чистого прибутку через зміну обсягів і структури власного та позикового капіталу.

$$T_{чп} = T_{оп} \times РФЛ,$$

де $T_{чп}$ — темп зміни чистого прибутку;

$T_{оп}$ — темп зміни операційного прибутку;

$РФЛ$ — рівень (сила дії) фінансового левереджу.

$РФЛ$ = Операційний прибуток (операційний прибуток – фінансові витрати);

$$РФЛ = \text{ф.№2, р.2190} : (\text{р.2190-р.2250}).$$

Розрахунок сили дії операційно-фінансового левереджу дає змогу виявити вплив змін комерційних умов виробництва (зміну попиту, ціни тощо) на розмір чистого прибутку і рентабельність власного капіталу при різних варіантах співвідношення позикового і власного капіталу. Операційно-фінансовий левередж показує сукупний вплив фінансового та комерційного ризиків.

$$T_{чп} = T_{вр} \times РОФЛ,$$

де $T_{чп}$ — темп зміни чистого прибутку;

$T_{вр}$ — темп зміни виручки від реалізації;

$РОФЛ$ — рівень (сила дії) операційно-фінансового левереджу.

$$РОФЛ = РОЛ \times РФЛ.$$

Таким чином, в кінцевому підсумку рівень фінансової безпеки підприємства має визначатися з урахуванням сили дії операційно-фінансового левереджу.

Завершальним етапом проведення експрес-аналізу рівня фінансової безпеки підприємства є використання методу балів, який дає змогу визначати клас кредитоспроможності позичальника [2, с. 33]. Популярність названого методу пояснюється

його простотою і можливістю дати оцінку великій кількості підприємств у виборці.

Щоб визначити клас або рівень фінансової безпеки підприємства, необхідно вибрати базові показники, за якими буде розрахований клас безпеки підприємства та їх граничні значення. В науковій літературі (Т. Б. Кузенко [3, с. 351], Н. В. Сабліна [5, с. 328]) використовують таку групу показників з подальшою розбивкою їх на класи, залежно від значення: коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості. Зауважимо, що останні два показники належать до показників ділової активності і відображають один напрямок аналізу, водночас напрямок аналізу рентабельності взагалі не відображено. На нашу думку, останній показник варто було б замінити на рентабельність операційної діяльності, оскільки він безпосередньо відображає економічну ефективність, а отже, і фінансову безпеку. Крім того, світовою практикою закріплено нормативно достатнє значення показника рентабельності – більше 0,2. Тому таку методику балів пропонуємо посилити заміною коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості на коефіцієнт рентабельності операційної діяльності (табл. 1).

1. Сумарний рейтинг названих показників дорівнює 100%.
2. Клас фінансової безпеки визначається за кількістю балів, які набрало підприємство. Першому класу відповідають показники, які мають значення, більші за нормативно достатні, а третьому класу – показники, які менші критичного рівня.
3. Відповідно до набраних балів підприємства діляться на 3 класи:
 - 1 клас – високий клас безпеки 100–150 балів;
 - 2 клас – нормальний рівень безпеки 151–250 балів;
 - 3 клас – критичний рівень безпеки 251–300 балів.

Таким чином, після зазначеної вище заміни показників, в групі показників для визначення класу фінансової безпеки виявилося п'ять коефіцієнтів, які, на відміну від існуючої методики, будуть охарактеризовані майже рівними частками в сукупності показників, оскільки виявляють приблизно однаковий вплив на рівень фінансової безпеки підприємства. Наведемо методику визначення класу показників фінансової безпеки підприємства (табл. 2).

Для більш докладної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства між другим і третім класом фінансової безпеки можна виокремити ще передкризовий рівень фі-

Таблиця 1

Розбивка показників на класи для визначення рівня фінансової безпеки*

Показники	1 клас	2 клас	3 клас
1. Коефіцієнт покриття балансу; Ф.№1, р.1195:р.1695	> 2	1-2	< 1
2. Коефіцієнт автономії; Ф.№1, р.1495:р.1300 (1900)	> 0,7	0,5-0,7	< 0,5
3. Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів; Ф.№1, (р.1195-р.1695):(р.1100+р.1110)	> 0,8	0,5-0,8	< 0,5
4. Коефіцієнт оборотності активів; р.2000 (ф.№2):р.1300 (ф.№1)	> 0,95	0,5-0,95	< 0,5
5. Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності, Ф.№2, р.2190:(р.2050 + р.2130 + р.2150 + р.2180)	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1

* Складено на основі [2, 3, 5].

Визначення класу показників фінансової безпеки підприємства

Показники	Рейтинг (частка і-го показника в сукупності показників), %	1 клас фінансової безпеки	2 клас фінансової безпеки	3 клас фінансової безпеки
1. Коефіцієнт покриття балансу; Ф.№1, р.1195:р.1695	20	20	40	60
2. Коефіцієнт автономії; Ф.№1, р.1495:р.1300 (1900)	20	20	40	60
3. Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів; Ф.№1, (р.1195-р.1695):(р.1100+р.1110)	20	20	40	60
4. Коефіцієнт оборотності активів; р.2000 (ф.№2):р.1300 (ф.№1)	20	20	40	60
5. Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності, Ф.№2, р.2190:(р.2050 + р.2130 + р.2150 + р.2180)	20	20	40	60
Всього	100	100	200	300
Клас фінансової безпеки підприємства	—	1 клас	2 клас	3 клас

* Складено на основі [3, 5, 12].

нансової безпеки. Таким чином, провівши оцінку рівня фінансової безпеки підприємства за традиційними методами, необхідно перейти до нетрадиційних методів оцінки, які є не менш трудомісткими, тому потребують окремих наукових досліджень.

Висновки. На основі вищезазначеного можна зробити висновки, що фінансова безпека суб'єктів господарювання відіграє важливу роль в оздоровленні економіки країни, особливо в період післявоєнного її відновлення. Запропонована структурно-логічна схема проведення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства дає змогу ефективніше застосовувати сучасні методи оцінки і набір інструментарію для її проведення.

У дослідженні також систематизовано індикатори фінансового блоку для визначення рівня фінансової безпеки підприємства та методика їх визначення за фінансовою звітністю підприємства. До індикаторів фінансового блоку запропоновано віднести показники майнового стану, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості, ділової активності з їх нормативними зна-

ченнями. Запропоновано методики визначення інтегральних показників з використанням фінансової звітності і проведення експрес-аналізу оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, що сприятимуть становленню сформованості економічної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Україна у цифрах 2021. Статистичний збірник. Київ : 2022. 48 с. URL : https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf.
2. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. №1 (91). С. 98–103.
3. Кузенко Т. Б., Полтініна О. П. Формування системи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролю. Проблеми економіки. 2013. №1. С. 345–352. URL : https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2013-1_0-pages-345_352.pdf.
4. Матвійчук Л.О. Методика визначення рівня фінансової безпеки машинобудівних під-

приємств. Київ : Актуальні проблеми економіки. 2011. № 5 (119). С. 109–114.

5. Сабліна Н. В., Кузенко Т. Б. Формування стратегічних карт у рамках реалізації процесу управління фінансовою безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 326–331. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_4_63.

6. Ситник Н. С., Джиговська Л. І. Методика оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства: зміст та функціональні показники. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 46–2, С. 65–70. URL : http://bses.in.ua/journals/2019/46_2_2019/13.pdf.

7. Єліфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія ; за ред. проф. А. О. Єліфанов. Суми : ДВНЗ “УФБС НБУ”, 2009. 295 с.

8. Хижняк Ю.О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 305–312. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/23_2018_ukr/55.pdf.

9. Le V. P. M., Meenagh D., Minford P. (2018). *Financial stability: to regulate or not? A public choice inquiry*. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2018. № 57. P. 127–140.

10. Liang, J., & Dong, Z. (2019). *The impact of the stapled security structure on the quality of financial disclosure: Evidence from Australian real estate investment trusts and listed infrastructure funds*. URL : <https://doi.org/10.1016/j.jcae.2019.100155>.

11. Xiaohong W., & Guanxiong W. *The mode of government intervention in financial security: Simple game and empirical research in incentive regulation*. *Conference Paper “E Business and E-Government (ICEE)” on 6–8 May 2011*. P. 1–4.

12. Дюбо О.М. Моделювання системи інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємств. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2. С. 31–34.

References

1. *Ukraine u tsyfrakh 2021. Statystychnyi zbirnyk*. (2022). [Ukraine in numbers 2021. Statistical collection]. Available at: URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf.

2. Arefieva, O. V., Kuzenko, T. B. (2009). *Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpek*. [Economic foundations of the formation of the financial component of economic security]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economic*, 1 (91), 98–103 [in Ukrainian].

3. Kuzenko, T. B., Poltinina, O. P. (2013). *Formuvannia systemy zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv pidpriemnytstva na zasadakh kontrolinhu* [Formation of a system for ensuring the financial security of business entities on the basis of controlling]. *Problemy ekonomiky – Problems of Economics*, 1, 345–352. Available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2013-1_0-pages-345_352.pdf.

4. Matviychuk, L. O. (2011). *Metodyka vyznachennia rivnia finansovoi bezpeky mashynobudivnykh pidpriemstv* [Methodology for determining the level of financial security of machine-building enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economic*, 5 (119), 109–114 [in Ukrainian].

5. Sablina, N. V., Kuzenko, T. B. (2013). *Formuvannia stratehichnykh kart u ramkakh realizatsii protsesu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva* [The formation of strategic maps within the framework of the implementation of the process of managing the financial security of the enterprise]. *Biznes Inform – Business Inform*, 4, 326–331. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_4_63.

6. Sytnyk, N. S., Dzhyhavska, L. I. (2019). *Metodyka otsiniuvannia rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva: zmist ta funktsionalni pokaznyky* [Methodology for assessing the level of financial security of the enterprise: content and functional indicators]. *Prychornomorski ekonomi-*

chni studiyi – Prychornomorsk Economic Studies, 42–2, 65–70. Available at: http://bses.in.ua/journals/2019/46_2_2019/13.pdf.

7. Yepifanov, A. O., (Ed.), Plastun, O. L., Dom-brovskiy, V. S. (2009). *Finansova bezpeka pid-priemstv i bankivskykh ustanov [Financial secu-rity of enterprises and banking institutions]*. Sumy: DVNZ “UFBS NBU” [in Ukrainian].

8. Khyzhniak, YU. O. (2018). *Metodychnyi pidkhid do otsinky rivnia finansovoi bezpeky pid-priemstva [A methodical approach to assessing the level of financial security of an enterprise]*. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 23, C. 305–312. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/23_2018_ukr/55.pdf.

9. Le, V. P. M., Meenagh, D., Minford, P. (2018). *Financial stability: To regulate or not? A public choice inquiry*. *Journal of International Finan-cial Markets, Institutions and Money*, 57, 127–140.

10. Liang, J., & Dong, Z. (2019). *The impact of the stapled security structure on the quality of financial disclosure: Evidence from Australian real estate investment trusts and listed infrastruc-ture funds*. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jcae.2019.100155>.

11. Xiaohong, W., Guanxiong, W. *The mode of government intervention in financial security: Simple game and empirical research in incentive regulation*. Conference Paper “E Business and E-Government (ICEE)” on 6-8 May 2011.

12. Diubo, O. M. (2010). *Modeliuvannia sys-temy informatsiynoho zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv [Modeling of the system of information support for the man-agement of economic security of enterprises]*. *Ekonomichniy visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbas*, 2, 31–34 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.08.2022.